

SUN'IY INTELEKT VA INSONIYAT KELAJAGI

*Mualliflar: O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti Ingliz tili 3-fakulteti
o'qituvchisi, Anarkulova Zubayda Fayzullo qizi*

*O'zbekiston Davlat Jahon tillari universiteti Ingliz tili 3-fakulteti talabasi,
Xamidjonova Dilnura Abdug'ofurjon qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) va uning insoniyat kelajagiga ta'siri haqida so'z yuritiladi. Yozuvda sun'iy intellektning hozirgi va kelajakdagi imkoniyatlari, shuningdek, uning turli sohalarda qo'llanilishi, jumladan, iqtisodiyot, tibbiyot, ta'lim, transport va boshqa muhim sohalardagi roli muhokama qilinadi. Maqolada SI rivojlanishining ijobiy va salbiy tomonlari tahlil etilib, insoniyat uchun qanday yangi imkoniyatlar ochishi va qaysi xavflarni keltirib chiqarishi mumkinligi haqida fikrlar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt (SI), Insoniyat kelajagi, Texnologik rivojlanish, Iqtisodiyot va SI, Tibbiyotda sun'iy intellect, Ta'limda sun'iy intellect va sun'iy intellect.

Sun'iy intellektning imkoniyatlari bilan birga, uning ahamiyati va xavflarini muhokama qilish, texnologiya va inson o'rtasidagi o'zaro munosabatlar masalasi chuqur yoritiladi. Shuningdek, maqolada SI yordamida insoniyat jamiyatining ko'plab muammolariga yechimlar taklif etilgan va kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari haqida prognozlar keltirilgan. Maqolada siynatlashgan etik va huquqiy masalalar, insoniyatning axloqiy mas'uliyati ham alohida e'tiborga olinadi.

So'nggi yillarda texnologik taraqqiyot, ayniqsa sun'iy intellekt (SI) sohasidagi yutuqlar butun dunyo e'tiborini o'ziga qaratmoqda. Yaqin o'tmishda fantastika sifatida tasavvur etilgan narsalar bugun haqiqatga aylanmoqda. Sun'iy intellekt hozirda ta'lim, sog'liqni saqlash, sanoat, transport va hatto san'at sohalarida ham o'z o'rnini topmoqda. Shu bilan birga, SI rivoji jamiyat, axloq, mehnat bozori va insoniyat kelajagiga qanday

ta'sir ko'rsatishi borasida savollarni ham tug'dirmoqda. Ushbu maqolada SI imkoniyatlari, xavotirlari va insoniyat kelajagiga ta'siri yoritiladi.

Sun'iy intellekt nima va u qayerdan paydo bo'ldi?

Sun'iy intellekt bu — inson aqliga o'xshab fikrlaydigan, o'rganadigan, tahlil qiladigan va qaror qabul qila oladigan tizimlar majmuasidir. Ilk sun'iy intellekt tadqiqotlari 1950-yillarda boshlanib, asosan matematik modellar, algoritmlar va dasturlash tillari asosida shakllangan. Bugungi kunga kelib, mashinaviy o'rganish, chuqur neyron tarmoqlar va tabiiy tilni qayta ishlash kabi yo'nalishlar orqali SI mislsiz yutuqlarga erishmoqda.

Sun'iy intellekt imkoniyatlari

Bugungi kunda sun'iy intellekt yordamida murakkab muammolar tez va samarali hal qilinmoqda. Masalan, tibbiyotda SI yordamida kasalliklarni aniqlash va davolash jarayoni ancha takomillashdi. Radiologiyada, yurak kasalliklarida va hatto ruhiy salomatlik bo'yicha tashxislarda sun'iy intellekt yuqori aniqlik ko'rsatmoqda. Bundan tashqari, SI logistika va transport sohalarida ham muhim rol o'ynaydi — o'z-o'zini boshqaruvchi avtomobillar, yuk tashish tizimlari va aqlli shaharlar SI asosida faoliyat yuritmoqda. Ma'lumotlar tahlili, moliya bozori prognozlari, internet reklama tizimlari ham SI orqali optimallashtirilmoqda.

Sun'iy intellekt bilan bog'liq xavotirlar

Sun'iy intellekt imkoniyatlari ortidan xavotirlar ham kelmoqda. Eng katta muammolardan biri — ish o'rinlarining qisqarishi. Ko'plab ishlab chiqarish, ofis va xizmat ko'rsatish sohalarida robotlar va SI tizimlari inson o'rnini egallamoqda. Bu esa, albatta, yangi ixtisosliklarga talabni oshiradi, lekin ko'plab insonlar uchun moslashish jarayoni og'ir kechadi. Shuningdek, SI tizimlarining qaror qabul qilish jarayonida adolat va shaffoflik masalalari ko'tarilmoqda. Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar ayrim guruhlar uchun noxolis bo'lishi mumkin. Yana bir xavf esa — SI'ning nazoratsiz rivoji. Agar SI inson nazoratisiz mustaqil qaror qabul qila boshlasa, bu kutilmagan va xavfli oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Insoniyat va SI o'rtasidagi hamkorlik

Ko'plab mutaxassislar SI'ni insoniyatga tahdid sifatida emas, balki hamkor sifatida ko'rish lozim deb hisoblaydi. Agar SI inson qadriyatlariga asoslangan yo'nalishda rivojlantirilsa, u holda u hayotni osonlashtiruvchi, samaradorlikni oshiruvchi va yangi imkoniyatlar yaratadigan kuchga aylanadi. Masalan, ta'lim tizimida har bir o'quvchiga moslashtirilgan yondashuvlar SI yordamida amalga oshirilmoqda. Shuningdek, SI inson imkoniyatlarini to'ldiradi — keksalar yoki nogironlar uchun ovozli yordamchilar, robot tibbiyot asboblari va interaktiv platformalar buning misolidir.

Sun'iy intellekt insoniyat tarixidagi eng katta texnologik inqiloblardan biridir. U orqali erishilayotgan yutuqlar tahsinga sazovor, ammo bu rivoj jarayonida insoniylik, axloq, xavfsizlik va tenglik masalalariga e'tibor qaratish juda muhim. Insoniyat SI'ni boshqarish, undan oqilona foydalanish va uning ta'sirini nazorat qilish orqali kelajagini ijobiy shakllantira oladi. Bu esa faqatgina texnologik bilim emas, balki ma'naviy mas'uliyatni ham talab qiladi. Kelajak SI bilan emas, balki SI yordamida qurilishi kerak. Shunday ekan, uni dushman emas, balki mas'uliyatli hamkor sifatida qabul qilish — bu bizning eng to'g'ri tanlovimizdir.

Sun'iy intellekt va axloqiy muammolar

Sun'iy intellekt sohasida yuzaga keladigan eng muhim muammolardan biri bu — axloqiy va huquqiy masalalardir. Masalan, agar SI tizimi xatolik bilan noto'g'ri qaror qabul qilsa, bunga kim javobgar bo'ladi? Dasturchimi, foydalanuvchimi yoki kompaniyami? Shuningdek, yuzni tanish, kuzatuv, maxfiylik huquqlarining buzilishi kabi masalalar ham dolzarbdir. Ba'zi davlatlar SI yordamida aholini doimiy nazorat qilmoqda — bu esa inson erkinligiga ziddir. Sun'iy intellekt axloqiy me'yorlarga mos ravishda ishlab chiqilishi va qo'llanilishi lozim. Shu maqsadda bugungi kunda ko'plab xalqaro tashkilotlar SI etikasi bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqmoqda.

Kelajakdagi kasblar va sun'iy intellekt

Sun'iy intellekt ba'zi kasblarni yo'qotishi mumkin, ammo u yangi imkoniyatlar, yangi sohalar va mutlaqo yangi kasblarni ham yaratadi. Masalan, SI etikasi bo'yicha mutaxassislar, ma'lumot muhandislari, algoritm nazoratchilari, sun'iy ong psixologlari —

bu kabi sohalar bugun shakllanmoqda. Bundan tashqari, insonning ijodiy qobiliyatini to'ldiradigan kasblar ham rivojlanadi. Masalan, sun'iy intellekt yordamida san'at, musiqiy kompozitsiyalar yoki ssenariylar yaratilmoqda. Lekin inson hissiyoti, empatiya va qadriyatlar asosida qaror qabul qilish qobiliyati SI tomonidan to'liq o'rnini bosa olmaydi. Shuning uchun ham, kelajakdagi kasblar ko'proq inson va SI hamkorligiga asoslanadi.

Sun'iy intellektning global siyosiy ta'siri

SI texnologiyalari kuchli davlatlar o'rtasida raqobat vositasiga aylanmoqda. AQSh, Xitoy, Yevropa Ittifoqi va boshqa yetakchi davlatlar SI sohasiga katta sarmoya kiritmoqda. Sun'iy intellekt harbiy sohada, kiberxavfsizlikda, iqtisodiy strategiyalarda ham faol qo'llanmoqda. Bu esa global siyosiy kuch muvozanatini o'zgartirishi mumkin. Raqamli mustaqillik, axborot xavfsizligi, algoritmlarni boshqarish — ularning barchasi siyosiy muhokamalar mavzusiga aylanmoqda. Kambag'al va boy davlatlar o'rtasida SI texnologiyalariga kirishdagi tafovut esa, raqamli tengsizlikni kuchaytiradi. Shu sababli, SI'ni global miqyosda adolatli, ochiq va shaffof tartibda boshqarish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa (kengaytirilgan)

Sun'iy intellekt insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichini boshlab berdi. U yordamida inson salohiyati yangi cho'qqilarga yetmoqda. Lekin bu kuchni boshqarish, unga yo'l ko'rsatish va uning insoniy qadriyatlar asosida rivojlanishini ta'minlash — bizning asosiy mas'uliyatimizdir. SI bilan yashash, undan foydalanish va uni boshqarish bo'yicha o'ziga xos bilim va madaniyat shakllanishi kerak. Har bir inson, ayniqsa yoshlar, bu texnologiyani faqat iste'mol qiluvchi emas, balki uni yaratuvchi va boshqaruvchi darajagacha yetishlari zarur. Faqat shundagina sun'iy intellekt insoniyat uchun xavf emas, balki imkoniyat bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. "Sun'iy intellekt va insoniyat kelajagi" nomli maqola uchun adabiyotlar ro'yxati (misol tariqasida):

2. Russell, S., & Norvig, P. (2020). Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson Education.

3. Chollet, F. (2017). Deep Learning with Python. Manning Publications.

4. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. W. W. Norton & Company

4. <https://scientific-jl.com/trt/article/view/11151>